

Az igazság politikája.

Néhány gondolat állításaink valóságáról, létezéséről, megbízhatóságáról, egyértelműségéről, használhatóságáról, azaz az állítás igazságáról és annak bemutatásáról, bizonyításáról.

Bevezetés

Az emberek, még ha a legegyszerűbb eseteket is nézzük, véleményük kifejezésére állításokat használnak, kijelentéseket tesznek. Ezen állítások igazsága azonban korántsem nyilvánvaló! Jól lehet a kijelentő az adott pillanatban meg van „győződve” állítása igazáról és a hallgatósága – amennyiben a kijelentő gondolkodására van elegendően „hangolva” - ugyanúgy igaznak hiszi.

Analizáljuk ezt a folyamatot:

1. van egy állításunk, kijelentésünk;
2. van az állításnak származása, forrása: a kijelentő „meggyőződése”;
3. vannak hívők, akik hisznek a kijelentőnek:
 - mert szavahihető ember (beváltak eddigi kijelentései, tapasztalt ember, tekintélyes, stb.);
 - mert a hívők manipuláltak: szándékos félrevezetés, *de itt evvel nem foglalkozunk*, mert ez az eset az állítás nem igaz voltának egyszerű bizonyítéka (ugyanis miért kellene őket befolyásolni, ha dolog eleve igaz);
4. kérdés az, hogy igaz-e az állítás?

Mi is egy állítás, vagy kijelentés?

Egy dolog, ami hirtelen támadt ötlettől, intuícióból, egészen a hosszas, fáradságosan kimunkált eredményig terjed. A legtöbb esetben a megjelenése független a mögöttes okoktól, vagyis nem szokás „elárulni” az utat, a módot, ahogyan ide eljutottunk! Sokszor még azt sem, hogy kitől származik, vagy kiknek a segítségével jött létre.

Hogy tisztán lássuk a megoldandó feladatot nézzük meg, milyen is az igazság egy elegendően egzakt tudomány a matematika szerint:

1. A szóban forgó kijelentést, állítást *tétel*nek hívjuk.
2. A tétel kimondásánál nélkülözhetetlen, annak a környezetnek, feltételeknek a teljes (!) bemutatása, amelyben a tétel érvényes.
3. A tételnek megadjuk a forrását, ahol bizonyított, vagy legalább egy bizonyítását adjuk.

A tétel axiómák és már korábban bebizonyított tételek dedukciója! A bizonyítás ennek bemutatása, vagyis feltételezzük a tétel igazát, vagy éppen a fordítottját és kizárólag már bizonyított állítások, tehát igazságok felhasználásával, egészen addig, amíg a szóban forgó tételhez nem jutunk. Ellentmondás mentesség esetén az eredeti állítás igazát bebizonyítottuk! Ne feledkezzünk meg arról sem, hogy a bizonyítás vonatkozhat az állítás ellentettjére is! Egy állítás akkor is igaz, ha az összes ellentettje hamis! Vagy egy állítás hamis, ha van olyan ellentettje, ami igaz!

Tehát kijelenthetjük, hogy egy tétel vagy igaz, vagy nem tétel!

Példa: A békének nincs alternatívája!

Példának hozom itt az egyik klasszikus politikai szlogent, amelyet még manapság is hallhatunk és az illető politikus és politika becsületességét, tisztességét, humanizmusát van hivatva állítani: *A békének nincs alternatívája!*

Kétségtelenül ügyes mondat! Csak gratulálni tudok a kitalálójának, mert abszolúte teljesíti az analízisünk első három pontját! De mi a helyzet a negyedik ponttal? Vagyis, hogy igaz-e?

Tételezzük fel, hogy igaz, vagyis nincs másik út! Mert az alternatív azt jelenti, hogy vagy ez, vagy egy, egyetlen, másik!

Akkor tehát mi a másik? Hát a béke ellentettje, a háború! Hurrá igaz az állítás, mert a háború rossz, a béke jó! A becsületes, humanista emberek a jót választják!

De további kérdések merülnek fel:

1. A békének valóban csak és kizárólag a háború az ellentettje, vagyis, ha nincs háború, akkor béke van?
2. A béke csak és kizárólag jót, becsületeset, humanistát, tisztességeset tartalmaz?

Sajnos ellentmondásra jutottunk, hiszen a békében van becstelen, tisztességtelen, sőt a háborús készültség, a fenyegetés, a hidegháború mind „békés” állapot, tehát itt is ellentmondásra jutottunk.

Következmény:

1. A békének van több ellentettje!
2. Pusztán a béke nem elégséges politikai megoldás!
3. A béke tehát, *szükséges, de nem elégséges feltétel*. Természetesen ez is bizonyítandó, de ezt az olvasó logikájára bízom.

Láthatjuk tehát, hogy a „szépséges” szófordulatoknak, szlogeneknek sajnos a látszat, az ötletesség mellett alapos hibája lehet, ami esetleg később lehetőséget ad a kimagyarázkodásra! Ebben nem kevés politikus nagymester! Persze ez az állítás is bizonyítandó, ami egyszerű, hiszen „csak” azt állítottuk, hogy van olyan szép számmal, aki „ilyen”! Tehát, ha tudunk politikusokat, akik hol ezt, hol azt mondják és szélkakasságukat meg is tudják indokolni, akkor bizonyítottunk! Na és ki nem tud akárhány „ilyen” politikust!

Azt látjuk tehát, hogy a tétel bármilyen hangzatos, megbízható forrású, általánosan elfogadott, - széles a skálája az ilyen kifejezéseknek a jóhiszeműség és a félrevezetés miatt - *akkor és csak akkor* lehet igaz, ha bebizonyítottuk, bebizonyították.

A példa során megismerkedtünk **két fogalommal**:

- *szükséges, de nem elégséges feltétel*. azt jelenti, hogy a dolog létezéséhez az adott feltétel bekövetkezése, szükséges, de további feltétel, feltételek bekövetkezésére is szükség van, szükség lehet,

- *akkor és csak akkor igaz*: azt jelenti, hogy a dolog létezéséhez, az adott feltétel bekövetkezése szükséges és elégséges, ugyanakkor minden más esetben a dolog nem létezik, nem igaz.

Példa: A puding próbája az evés!

Álljon itt ismét egy példa ennek bemutatására: *A puding próbája az evés!* Szól a hangzatos és sokak által, - talán a puding kitalálása, elterjedése óta - használt képlet.

Végezzük el a négyponos analízisünket:

Van (1) egy tapasztalatból fakadó (2) állításunk, amelyet sokan (3) hisznek! Vajon igaz-e (4)?

A pudingot érzékszerveink gyönyörűségére készítik, tehát lehetőséget kell adni azok számára, hogy jelezzék agyunknak „véleményüket”! A kinézetével, illatával, állagával rendben is volnánk, azonban van egy olyan érzékszervünk, az ízlelés, amely szorosan összefügg az evéssel. A fagyalt esetében nyalakodással célt érünk, de a pudingba bele kell harapni, mert csak így derül ki az íze! És ez már az evést jelenti, legalábbis az evés egy részét! A borvizsgálók ízlelés után a bort nem nyelik le, vajon akkor azt már ivásnak tartjuk? Ezt most tekintsük a vizsgált környezetünkön kívüli esetnek.

Tehát a puding próbája – az élvezete, de legalább annak megállapítása, hogy élvezetes - teljes mértékben csak az evés, az evés megkezdése alapján valósul meg, tehát a tétel igaz!

Mellékesen megjegyzem, sokan állítják, hogy erre nincsen szükség, hiszen az ilyen-és-ilyen-féle (például Zsuzska néni süteménye) puding csak jó lehet: ez pusztán hit kérdése és nem bizonyított valóság, még ha Zsuzska néni meg is sértődik!

Az állítás nagyon régi és ma is használatos, de - és ez nagyon fontos – a kimondása *nem elégséges* az állítás igazának bizonyításához!

Ismét egy **fogalomhoz** jutottunk:

- *nem elégséges*: egy dolog bekövetkezéséhez az adott feltételen kívül további feltétel, feltételek bekövetkezésére van még szükség.

A bizonyítás szükségessége

Azt láthatjuk tehát, hogy bármilyen kijelentésnek, vagy ahogy neveztük tételnek, állításnak, akkor és csak akkor hihetünk, ha bizonyítást nyert az igazsága, az ellentmondás mentessége.

Azt is tudnunk kell, hogy a bizonyítás sem korlátlan, csak a tétel vizsgált környezetére vonatkozik.

A helyzetünket tovább nehezíti, hogy egyáltalán létezik-e a kérdéses dolog, tehát ennek megállapítása lesz az első feladatunk.

Ez tehát a helyes gondolkodás, a pontosan gondolkodás feltétele!

Pascal szerint „...*Mindent be kell bizonyítani és a bizonyításokban csak az axiómákat és a már bebizonyított tételeket szabad felhasználni. Sohasem szabad visszaélni avval a körülménnyel, hogy különböző dolgokat gyakran ugyanazokkal a szavakkal jelölnek, ezért minden definiálendő szó gondolatban helyettesíteni kell a definíciójával...*”

A bizonyítás értelméhez és szükségességéhez jutottunk el. Nézzük meg most azt, hogyan is történik ez.

1. **Munkamegosztással**, hiszen egyetlen embernek sincs annyi ideje, módja, tudása ahhoz, hogy mindent bebizonyítson! Sokszor még saját tételeink bizonyítására sincs módunk, hát akkor mások állításának ellenőrzésére hogyan lenne!
2. Amikor bizonyítás nélkül állítunk, mondunk valamit, akkor ezt ki kell jelentenünk! Ezt hívják a tudományok világában **sejtésnek**! A sejtésnek nagy fontossága lehet, mert mások bebizonyíthatják azt, vagy éppen az ellenkezőjét! Ez is eleme a gondolkodásunk közösségi voltának, a munkamegosztásnak.
3. Az igazságban **naivan hiszünk**! Már az elején kizártuk a szándékos félrevezetés esetét, mert azt a nem igaz esetének tarjuk! Itt nem kevesebbet állítunk, hogy, ha valaki elvégzett egy bizonyítást és azt közreadja, kijelenti, akkor elhiszük és attól kezdve azt tarjuk a bizonyított dologról, amit a bizonyítást végző!

Ez nagyon fontos, mert egész emberi közösségünk működése, az emberiség történelme ezekre a pontokra épül. Ennek alapos végiggondolása másik tanulmány tárgya lehet.

Minden hiba, bizonytalanság az életet a *félreértések vígjátékává*, de sajnos legtöbbször a *tragédiájává* teszi!

Térjünk végre vissza a földre, nézzük meg, hogyan is néz ki egy bizonyítás?

A bizonyítás egymásra épülő sorokból, mondatokból áll, minden sor egyszerű következménye az előzőnek, amelyeket már bebizonyítottunk, vagy egy axióma. Az *axióma* egy elfogadott, nem bizonyított, vagy nem bizonyítható állítás.

A sorok addig folytatódnak, amíg olyan állításhoz jutunk, amely *tétel*ünket tartalmazza.

Az ilyen menetrend, processzus szerint bizonyított tételek feltétlenül és mindenképen igazak a vizsgált környezetben, ott, ahol az alkalmazott segédtételek és axiómák is igazak!

De honnan tudjuk, hogy a bizonyítás helyes?

A bizonyítás helyessége

Csak egyetlen dolgot tudunk, azt, hogy *hiszünk a bizonyítást végzőnek*! Na, és ha hibázott, tévedett? Tévedni emberi dolog, tartja szólás! Itt azonnal felmerül az emberi felelősség kérdése, a *vox humana* filozofikus értelme, amely másik dolgozat témája lehetne. Mi most csupán azt feltételezzük, hogy a dolgok az ember legjobb szándéka szerint folynak, vagyis a szándékos félrevezetéssel nem foglalkozunk!

Tehát nem tehetünk mást, mint sorról-sorra végig ellenőrizzük a bizonyítást!

Halmos Pál szerint „*felfedezni, írni, tanítani és persze bizonyítani valaminek az igazát, nem lehet megtanulni, azt valaki vagy tudja, vagy nem teszi...*” Természetesen az adott terület ismereteit, módszereit meg kell tanulni, amely azonban soha nem azonos annak továbbfejlesztésével, rendszerezésével. Az

állításal természetesen lehet vitakozni, az ellenkezőjére tenni a voksot, - amint tesszük azt a hatalom birtokosainak demokratikus kiválasztásakor, tisztelet a kivételnek.

Ha mégis Halmos mellett maradunk megállapíthatjuk, hogy ez a tevékenység *alkotó művészet*, és semmi sem akadályozza, hogy az alkotásokat mások, mindenki használhassa, élvezhesse.

Neumann János, aki ilyen „kiválasztott” volt a számítógép elv közzétételével ezt az elvet követte, ellene is fordultak korának kapitalistái, mert szerzői jog és tulajdonlás helyett közkinccsé tette. Talán neki köszönhetjük, hogy még a Microsoft tőkéje sem eléggé világrengető, és a szép új világ, *a virtuális valóság*, még nincs egykézben.

Ha elfogadjuk a halmosi tanítást, akkor számunkra azt a következtetést adja, hogy sokkal több a kijelentés, állítás, mint azok közül a bizonyított! Vannak *jól* bizonyított, *vázlatosan* bizonyított és *kijelentett* állítások. Ez a tény segít minket az állítások közötti eligazodásban, ugyanakkor felhívja a figyelmet a bizonyítás milyensége felderítésének szükségességére is.

Sok nagy és fontos elméletnek nincs igazi bizonyítása! Vannak vázlatok, érvelések, ötletek, benyomások, amelyek nyilvánvalóak a szerzők előtt (legalább az írás keletkezése idején) és ezáltal, remélhetőleg, a közösség egy része számára is érthető és hihető!

Az ilyen közösség azonban kicsi, a legtöbb területen kevés a tapasztalt, az alkotóképes. Azt látjuk tehát, hogy az értők és a problémák aránya kicsi. Sok a bizonyítandó és kevés aki bizonyítani képes.

Azt hiszem ebben semmi meglepő nincsen, mert az emberiség egész története, a történelem, a kevés számú vezető és azok kiválasztásának története.

Egy kis kitérő

Minden Istentől eredő vallás, hit azt tartja, hogy Isten az ember számára adott két alapvető dolgot, amikor ebben a természetben elhelyezte:

- a tanulás lehetőségét, a megszerzett tudás átörökítésének lehetőségével és
- a vezetőt, akinek a feladata a többiek irányítása, terelése.

Ez utóbbiak a kiválasztottak, a többiek a nyáj.

Tudom, az állítás akkor lesz tétel, ha bizonyítjuk! Íme:

1. Korlátozzuk a fenti állítást a mi keresztény világunkra!
2. Ebből fakadóan fogadjuk el a bibliát, mint az emberiség tudásának legősibb, összefoglaló írását axiómának! Legyen ez a biblia konkrétan a Károli Gáspár-féle.
3. *Olvassuk a biblia Mózes I. könyvét:*

- *I. 27. Teremte azért embert az ő képére, az Istennek képére teremté azt: férjfiúvá és asszonyi állattá teremté őket.*
- *I. 28. És megáldá isten őket, és monda nékik az Isten: Gyümölcsözzetek, és sokasodjatok, és töltsétek bé a földet, ...*
- *I. 31. És minekutánna megtekintette volna Isten valamit teremtett vala, imé, igen jó vala. És lett az este és a reggel, hatodik nap.*

Tehát Isten megteremtette a földet és telerakta „gyümölcsöző, sokasodó, a földet betöltő” lényekkel, köztük az emberekkel. Ez történt a hatodik napon.

A hetedik napon, pihenése közben, vagy utána, látta, hogy márpedig a „földet művelni kell”, irányítani, vezérelni, szabályozni, mondjuk mai nyelvünkön. *Ezért*

- *II.7. Formál vala pedig az Úr Isten egy embert a földnek porából és lehellett vala az ő orrába életnek lehelletét és úgy lett az ember élő lélekké.*
- *II. 15. És vevé az Úr Isten az embert helyezteté az Édennek kertjébe, hogy azt művelné és őrizné.*

Tehát teremtett egy külön embert, akit külön lélekkel látott el és teremtett egy helyet, az Édent, – *egy iskolát* –, ahol ez az ember az ő különb lelkével(!) tanulhatott. Társat is teremtett mellé, – másként, mint az összes többi élőlény, ember „sokasodása” – a kiválasztotthoz, kiválasztottat (*II. 21, 22, 23.*)

És a kiválasztottak tanultak és fogalmakat alkottak és nyelvet, közösségi formákat (*II. 19.*). Megtanulták, hogyan kell uralkodni a természetben és előttük volt a történelem első érettségi vizsgája,

amelynek vizsgatételét Isten állította az Éden közepébe (II. 17.): ha mindent megtanultak, akkor kimehetnek a „nagybetűs életbe”, csak enni kell a tiltott fa gyümölcséből. A vizsgatétel annak felmérése volt, tanultak-e annyit, hogy képesek legyenek eldönteni, esznek-e, vagy nem, azaz, hogy elhatározták-e magukat az életre. Tudjuk, döntöttek! Ez volt tehát az ember első érettségi vizsgája!

4. Láttuk, hogy *Isten megteremtette az embereket éppúgy, mint a föld többi élőlényét* – ez történt a teremtés hatodik napján. A teremtés befejezése után, mivel látta, hogy ehhez irányításra, vezetésre, szabályozásra van szükség *teremtette a kiválasztottakat a tudás lehetőségével és hozzá a tanulást*. A vizsga eredményeként – a tudással felszerelve – kibocsátotta őket az életbe.

5. *Bizonyítottuk tehát, hogy a teremtésben van kiválasztott, van tudás és vannak a többi emberek. Q.E.D.*

Kiegészítésül idézhetjük a bibliából, hogy Ádám és Éva gyerekei, unokái feleségeket vettek maguknak (Mózes I., IV. 17, 18, 19.), és születtek a tudás újabb és újabb területének megalkotói: Jábál, a mezőgazdaság, Jubál, a művészet, Tubálcáin, az ipar őse.

A tételnek van egy következménye, nevezetesen, a *kiválasztottak és a nyáj* az idők folyamán *összekeveredett* és ma az ember feladata, hogy megkeresse, kijelölje a kiválasztottat, aki vezetni fogja a nyáját.

Mi tesszük is ezt a feladatunkat, jól, rosszul! Mindenféle modellel: békésen, harccal, demokráciával, törvénnyel, ügyeskedéssel, parlamenttel, királlyal, kormányzóval, terrorral, végső megoldással és még hosszan sorolhatnánk. *Életünk bánja!*

A bizonyítás bizonytalansága

Nos ezen – egyáltalán nem haszontalan – kitérő után térjünk vissza a helyesség kérdéséhez. Láttuk, hogy mennyire lényeges a fontos dolgokban rejlő állítások bizonyítottsága. Fontos, mert különben hogyan tudhatnánk, hogy elfogadható-e, jó-e nekünk, azaz hogyan viszonyuljunk az adott dologhoz. A legegyszerűbb, de nem ellenőrzött, – nem bizonyított –, téves állítás a teljes dolog nem megfelelőségét okozhatja.

Mindazonáltal egy egész hálózata van a részben bizonyított elméleteknek még az igazán exaktnak tekintett matematika területén is! Pedig az ismeretünk egy elmélet igaz voltáról nagyban függ a bizonyításának helyességétől és persze mindazon elméletek helyességétől is, amelyeket a bizonyításhoz felhasználunk. Megrázóan bizonytalan alapok ezek!

Még Euklidész is hibázott abban az értelemben, hogy vannak állítások az Elemekben (például book I., pos.I.), amelyek nem következnek logikailag az axiómákból! Vagy Leibnitz és Newton után mintegy 150 évnek kellett eltelnie, hogy a differenciál- és integrálszámítás helyes alapokra kerüljön. Ugyanez a helyzet számos XVIII. és XIX. századi analízis bizonyításának megalapozásánál és hasonló a helyzet manapság is.

Ne gondolja senki, hogy evvel azt állítanám, mely szerint hiba lenne a munkájukban! Nem tudom! A közösség hiszi, hogy a bizonyítás helyes, mert egy konszenzus, egyetértés alakult ki a helyességük támogatásában! Hiszen a közösség hajlamos az „irodalmat” megbízhatónak tekinteni, azonban ez sajnos nem így van! A folyóiratok olvasása során gyakran találok hibákat, függetlenül attól, hogy ki tudom-e azokat javítani, vagy sem. A közlemények, az „irodalom” nem megbízható!

Akkor mégis hogyan ismerhetjük fel az igazat? Ha az elméletnek rövid, teljes bizonyítása van, akkor ellenőrizni tudjuk. Ha azonban a bizonyítás hosszú, mély, nehezen érthető, ha nincs rá elegendő energiánk, akkor nem tehetünk mást, a terület vezetőihez fordulhatunk döntőbíráskodásért. A bizonyítás szubjektívá válhat és válik is gyakorta.

Az igazság kiderítését, – ez a bizonyítás – mindig akadályozzák a téves információk, a dogmák, az álhagyományok, a belenyugvás, az erőszak.

Az érdekekkel átszőtt világunkban ezek az akadályok megsokszorozódtak: különös szerepet kapott a környezet, a körülmények, modern szóval a kontextus. Csak egy gondolatmenettel szeretném ezt bemutatni: *Tudom, hogy a „békének nincs alternatívája” állítás nem igaz, de, ha belekötök, mit fog szólni X. úr, vagy a mecénásom, vagy hogyan fogja ezt kihasználni az ellenfelem? Kell-e egyáltalán nyilatkoznom az ügyben?*

Mit ígérjek a riporternek, újságírónak, ha nem teszi fel ezt a kérdést? Sőt, ha azt kérdezi amit szeretnék!

Szóval ezek a meggondolások „körbe veszik” állításainkat – legyen az igaz, vagy hamis – és sokszor ez a kontextus válik a fontosabbá (annyira előtérbe kerülhet, hogy az eredeti kijelentés teljesen érdektelenné válhat!).

Befejezésül ismételjük még egyszer: *egy tétel vagy igaz, vagy nem tétel!* Azonban azt is láttuk, hogy még az igazság is átpolitizált!

Ha sikerülne valakinek politika-mentes – bizonyított – igazságra találni, kérem írja meg! Ha sikerülne valakinek ilyen rész-tételt megmutatni, az is közlésre való lenne!

Talán ez az írás némi gondolatot ad a témához, ez volt a szándékom.

Dr. Gyarmati Péter